

• nghã cá»sa cá»su nguyá»†n, cá»su an vã cá»su siã»u

•ng gã»p cá»sa Thã-ch Nhã»t Tá»«
22/02/2017

Ý ngh)a cã»c nguyÇn, cã»c
an và cã»c siêu

* Thích Nh-t

Tê

I. Ý ngh)a cã»c nguyÇn

Trong Ph-t giáo, các tê ngi "cã»c nguyÇn,"

"cã»c xin" hay "°Úc nguyÇn" °ãc hiã»u Óng ngh)a vÛi thu-t

ngi "pràrthanà" (Sanskrit) hay "patthanà" (Pali). Pràrthanà

b't nguÓn tê gñc "pra + arth" có ngh)a là °Úc nguyÇn, °Úc muñn, mong

cã»c, cã»c xin. Cã»c nguyÇn, cã»c xin hay °Úc nguyÇn là mÛt trïng thái tâm lý mong

mli mÛt iã»u gì ó s½ °ãc thñc hiÇn, s½ °ãc thành tñu hay diã»n ra theo chç ý

cã»c ng°Ýi mong ãi. Nó phñn ánh mÛt thái Û mong chÝ mÛt sñ kiÇn diã»n ra theo

chç ý cã»c ng°Ýi có °Úc mong.

Â

Â

Theo ão Ph-t, tùy theo Ñi t°ãng

và mác tiêu cã»c °Úc muñn, cã»c nguyÇn có thã trß thành mÛt trïng thái tâm lý

"tham" təc mong muñn gÓm thâu vã cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân

mình, hay mÛt trïng thái tâm lý "vË tha" mong cho ng°Ýi khác, chúng

sanh °ãc iã»u lãi ích, an lịc và hïnh phúc. Nói cách khác, bñn thân cã»c sñ cã»c

nguyÇn mang tính cách trung tính vã ph°jng diÇn ão éc. Tính chýt ão éc cã»c

cã»c nguyÇn °ãc xác Ënh tñt hay xËu tùy thuÛc vào mác tiêu cã»c nó cing nh° hÇ

quã cã»c nó diã»n ra Ñi vÛi Ñi t°ãng °ãc mong cã»c. Nãu các °Úc mong cã»c

nguyÇn h°Úng vã t° lãi, t° hïu, cho cái ta và cái ta sß hïu thì cã»c nguyÇn

trong tr°Ýng hãp này là mÛt lòng tham, Óng ngh)a vÛi tham ái (patthanà

vuccati ta.nhà,ã tác

ph©mMahãã Nidesaã I.

316-37). Nói cách khác, cã»c mong nhïng iã»u xËu xa cho mác tiêu vË k-, t° hïu,

thì cã»c nguyÇn s½ Óng ngh)a hay mang tính chýt cã»c lòng tham (patthana

lakkha.no lobho,ã tác

ph©mã Nettippakara.na,tr.27).

Ng°ãc lịi, các °Úc mị m°a hòa gió thu-n, nông dân °ãc mùa, ãt n°Úc hòa bình

và thç giÛi hçt chiçn tranh là các sñ mong cã»c "thiÇn" (kusala)

vì tính cách vË tha cã»c mác tiêu mong °Úc. P ãy, sñ cã»c nguyÇn h°Úng çn phúc

lãi và hïnh phúc cã»c ng°Ýi khác, mong iã»u vui và an lành çn vÛi xã hÛi loài

ng°Ýi, hoàn toàn không có bóng dáng cã»c lòng vË k-, tóm thâu vã cho mình. MÛt °Úc

nguyÇn nh° v-y là °Úc nguyÇn chánh áng và mang tính cách thiÇn ích.

II. Cã»c nguyÇn thËp

kém và cã»c nguyÇn cao th°ãng

Nh° vëa trình bày, bñn chýt ão

éc cã»c cã»c nguyÇn s½ °ãc phân Ënh tùy theo ý t°ßng hay chç tâm mong °Úc cã»c

ng°Ýi cã»c nguyÇn. Nãu Ñi t°ãng và mác tiêu cã»c mong °Úc °ãc phân ra tñt và xËu

thì cã»c nguyÇn hay °Úc nguyÇn cing theo ó °ãc phân thành 2 loji: thËp kém và

cao th°ãng.

Cã»c nguyÇn thËp kém là lòng

mong °Úc nhĩng iÁu bñt chính, nhĩng gì có hị cho nhân quşn, xã hÙi, nhĩng gì i ng°ác lịi lãich cça sñ òng. MÙt °Úc muñn giçt ng°Ýi (dù là k» thù), c°Úp ojt tài sñn cça ng°Ýi khác, chiçm ojt vã/chÓng ng°Ýi khác, lëa £o ng°Ýi khác b±ng lÝi nói v.v. là nhĩng °Úc muñn thñp kém vÁ jo éc. Nhĩng cşu nguyÇn cho chiçn tranh xÿy ra, cho ng°Ýi khác bË giçt chçt, bÇnh t-t, tán gia bñi sñn, cho nhĩng món lãil Ûc bñt chánh, phi pháp cho mình, gia ình mình, ng°Ýi thân mình, cÙng Óng mình, xã hÙi mình và ñt n°Úc mình v.v. Áu là nhĩng thë cşu nguyÇn hay °Úc muñn tráil lịi vÙi sñ phát triÁn jo éc bñn thân và cÙng Óng, do ó °ác xem là các °Úc muñn hay cşu nguyÇn thñp hèn. Có nhiÁu lÝi cşu nguyÇn xñu ã trñ thành nhĩng lÝi nguyÁn rça, trừ »o, th° çm, Á hị ng°Ýi khác. Có lÝi cşu nguyÇn phñn ánh tháil Û bñn x»n, vË k÷, cá nhân và không tùy h÷ vÙi thành công và hñnh phúc cça ng°Ýi khác. Tñt c£ nhĩng °Úc nguyÇn nh° v-y Áu thuÚc thñp kém, và không có giá trË jo éc.

Cşu nguyÇn cao th°ång, tráil lịi phát xuñt tẽ ñm lòng vô ngã, vË tha, tẽ tình th°ng không phân biÇt giÙi tính, giai cñp xã hÙi, không phân biÇt thân sĩ, bñn thù, chË vì mang lịi lãich, phúc lãil và niÁm an vui cho ng°Ýi khác v.v. Đó là nhĩng cşu nguyÇn hay °Úc muñn thiÇn và jo éc. Nhĩng °Úc muñn cho chiçn tranh chñm dët, không còn cñnh máu Ò, không còn cñnh sát hị con ng°Ýi, Ûng v-t và môi tr°Ýng; nhĩng °Úc muñn cho hñnh phúc ôi léa cça k» khác °ác lâu bÁn, cñnh chia r», phân hóa trñ nên oàn tả, liên kçt nhau; nhĩng °Úc muñn cho míi ng°Ýi có công ñn viÇc làm Òn Ënh, không ai c°Úp bóc séc lao Ûng và tài sñn cça ai, míi ng°Ýi th°ng yêu, ùm bñc và giúp á nhau v.v. là nhĩng °Úc muñn hay cşu nguyÇn cao th°ång, và có giá trË jo éc.

Theo lÝi Ph-t dñy, có nhiÁu nguyên nhân d«n çn các °Úc muñn hay cşu nguyÇn thñp kém và cao th°ång. Trong bài kinh nói vÁ các hñt giñng tâm thuÚc bÙ T ng Chi (A. V. 213) éc Ph-t °a ra m°Ýi nguyên nhân sâu xa d«n çn các °Úc muñn và cşu nguyÇn thñp kém. M°Ýi nguyên nhân ó là: (1) quan niÇm sai lşm, (2) t° duy sai lşm, (3) lÝi nói sai lşm, (4) hành vi sai lşm, (5) l-p nghiÇp phi pháp, (6) n× lñc sai lşm, (7) chú tâm sai lşm, (8) thiÁn Ënh sai lşm, (9) kiçn thëc sai lşm, (10) tñ do sai lşm. M°Ýi nguyên nhân này thñc chñt có nguÓn gñc sâu xa tẽ quan niêm sai lşm. Chính "quan iÁm" là chç não cça nh-n thëc và hành Ûng. MÙt khi nh-n thëc sai thì hành Ûng trñ nên nguy hị cho jo éc và phúc lãil cça ng°Ýi khác. Ví dã khi mùt ng°Ýi nào ó nh-n thëc sai lşm r±ng giçt ng°Ýi, c°Úp cça, quan hÇ tình dác phi pháp, nói láo Á lëa gñt ng°Ýi, uñng r°âu, hút thuñc và ñn chñi xa xË, là không có hị hay không tráil vÙi nguyên t°c jo éc c ñn bñn cça xã hÙi loài ng°Ýi, thì ch°c ch°n r±ng ng°Ýi ó không nhĩng có nhĩng °Úc muñn xñu ác, tÕn hị tha nhân và xã hÙi mà còn có thÁ có các hành vi bñt thiÇn, Á em vÁ lãil ích vË k÷ cho bñn thân mình. Trong tr°Ýng hãp này, ng°Ýi cşu nguyÇn hay có °Úc nguyÇn thñp kém s½ bñt chñp lu-t pháp, làm nhĩng iÁu bñt chính, tÕn hị cho jo éc xã hÙi. Do ó, Á ch-n éng các cşu nguyÇn hay °Úc muñn xñu xa ó, tr°Úc nhñt và hñn bao giÝ hçt, chúng ta nên phát triÁn quan iÁm chân chánh (sammà-di.t.thi). Nói cách khác, quan iÁm chân chánh là şu mñi cça ñt c£ hành vi jo éc em lịi lãil ích cho bñn thân và tha nhân.

Cing trong bài kinh trên, éc Ph-t trình bày 10 nguyên nhân cça °Úc muñn hay cşu nguyÇn cao th°ång, ó là: (1) quan niÇm chân chánh, (2) t° duy chân chánh, (3) lÝi nói chân chánh, (4) hành vi chân chánh, (5) l-p nghiÇp chân chánh, (6) n× lñc chân chánh, (7) chú tâm chân chánh, (8) thiÁn Ënh chân chánh, (9) kiçn thëc chân chánh, (10) tñ do chân chánh.

Quan niÇm chân chánh °ác xem là yçu tñ d«n şu cça chín lojì chân chánh còn lịi. Theo lÝi Ph-t dñy, quan iÁm chân chánh là cái nhìn vÁ con ng°Ýi và sñ v-t d°Ùi ánh sáng cça nguyên lý duyên khñi hay t°ng thuÚc, không có mùt nguyên nhân khñi thçy, sanh ra muôn v-t. Quan niÇm nh° v-y ánh Ò hoàn toàn mùt niÁm tin sai lşm vÁ mùt ñng tjo ñng, sanh ra sñn hà vi trá do ó ñm ñy cán cân th°ng phñt jo éc con ng°Ýi. Ng°Ýi

có quan niỆm chân chánh s½ làm chệ bÊn thân mình, không than trÝi trách Ặt vÁ những au khỔ khách quan, vì nh-n théc rõ r±ng nguyên nhân cạ nó là những hành vi tham lam, sân h-n, si mê và tham ái trong hiỆn Ýi hay trong quá khệ. Ng°Ýi có quan iẢm chân chánh cing nhìn thẶy °ác ph°ing diỆn khác cạ cuÚc Ýi là trjng thái hjnh phúc và an ljç do v°ng bóng hoàn toàn các khỔ au tâm sinh lý. ĐÁ jt °ác an ljç này, không thÁ cỰu xin mÚt Ặng thỰn linh ban giáng hay mua Ôi b±ng tiẢn bjç, danh vjng, chệc s°c, trái lji chẾ có phát triẢn chín iÁu chân chánh còn lji (nh° ã nêu ß trên) mÚi giúp cho chúng ta có °ác an ljç và hjnh phúc th-t sĩ và bÁn lâu.

Nói tóm lji, nzu m°Ýi tà là những nguyên nhân, là chẶt xúc tác, là chẶt d«n jç, là cÚi nguÓn cạ những nguyỆn vjng hay cỰu mong thẶp kém thì 10 chân chánh là những nguyên nhân ng°ác lji, mang lji kzt qu£ an ljç và hjnh phúc cho mình và ng°Ýi, Ýi này và Ýi sau. Ng°Ýi C tí cạ éc Ph-t nói riêng, và ng°Ýi mong mli tizn bù jç éc nói chung nên phát triẢn 10 chân chánh Á sĩng an vui trong Ýi.

III. Khái niỆm cỰu an và cỰu siêu

Đjç Ph-t không chú trjng z n °Úc muÑn thuỰn túy. Đjç Ph-t chệ tr°ing hành ùng thñc tiẢn. M-c dù trong jç Ph-t có nhiÁu bài kinh djy vÁ cách thz nào Á jt °ác an ljç và hjnh phúc trong cuÚc sĩng, cing nh° cách tu t-p Á sanh vÁ thz giÚi cạ các éc Ph-t, khái niỆm "cỰu an và cỰu siêu" không những không phÊn ánh °ác iÁu trên mà còn có thÁ gây hiÁu lỆm r±ng jç Ph-t là jç cạ cỰu nguyỆn và van xin, jç tùy vào tha lĩc.

VÁ tề nguyên, khái niỆm "cỰu an" và "cỰu siêu" mÚi xuẶt hiỆn gỰn ây trong giÚi Ph-t giáo ViỆt Nam. "CỰu an" có ngh)a là en là "cỰu cho mÚt ng°Ýi nào ó °ác khĩe mjnh và an ljç," trong khi "cỰu siêu" có ngh)a là "cỰu cho ng°Ýi chzt °ác siêu Û, °ác sanh vÁ thz giÚi cạ ch° Ph-t."

Nh° v-y cỰu an là sĩ mong muÑn, là °Úc vjng °ác khĩe mjnh, an ljç và hjnh phúc. Nó không giÚi hjn ß viỆc cỰu cho ng°Ýi bỆnh sỦm lành mjnh, tai qua njn khĩi, nh° nhiÁu ng°Ýi ã hiÁu lỆm. ĐÁ °ác khĩe mjnh, tai qua njn khĩi và sĩ an ljç nÚi tâm, theo éc Ph-t là mxj ng°Ýi phÊi tñ trau dÓi Ýi sĩng jç éc và trí tuỆ, phát huy các hjnh lĩ tha, giúp á mli ng°Ýi, sĩng an trẢ, chánh niỆm và tỄnh théc trong tềng phút giây cạ hiỆn tji. Không hoài vjng vÁ quá khệ Á thoát khĩi thz giÚi kinh nghiỆm au th°ing. Không hoài vjng vÁ t°ing lai Á không lo âu và sĩ sỢt. Sĩng mÚt cách sáng suÑt, bình thÊn trong hiỆn tji Á kh°c chz mli tham °u ß Ýi. Ng°Ýi sĩng °ác nh° v-y thì lúc nào cing "an" lúc nào cing khĩe mjnh, cing hjnh phúc, không cỰn cỰu nguyỆn và mong mli cing °ác. Trái lji, nzu chúng ta sĩng buông lung, sa ía, bĩ rji hiỆn tji, không làm các iÁu thiỆn, trái lji rji vào con °Yng tÚi lxi thì dù có cỰu nguyỆn bao nhiêu cing không thÁ an Ôn °ác. Trên tinh thỰn ó, Á tránh hiÁu lỆm, kinh cỰu an nên Ôi thành "kinh an ljç."

CỰu siêu là nguyỆn vjng hay °Úc muÑn mÚt ng°Ýi nào ó °ác siêu thoát hay sanh vÁ thz giÚi ch° Ph-t. Do ó, chỉ "cỰu siêu" có thÁ là hinh théc viỆt ng°n cạ tề "cỰu siêu Û" hay "cỰu siêu sanh" hay şy ç hjn "cỰu siêu sanh TỄnh Û." Nh° v-y, cỰu siêu là nguyỆn vjng và °Úc muÑn nh°m tÚi chệ yzu là ng°Ýi quá cÑ. Trong các n°Úc Ph-t giáo B°c tōng do chẾu Ênh h°ßng cạ pháp môn TỄnh ĐÙ, các kinh °ác íc tâng vào các íÁ tang và ám giỔ th°Yng là kinh A-di- à, kinh ĐẾa Tjng và Vu-lan. Tâng kinh A-di- à chệ yzu là nh°c cho ng°Ýi chzt nhÚ lji pháp môn niỆm Ph-t thiẢn "nhẶt tâm bẶt lojn" nh° là iÁu kiỆn tiên quyzt Á

vãng sanh TẾnh ĐỒ, Ấ h°ing linh n°ing theo ó niÇm Ph-t mà vãng sanh. Táng kinh ĐẾa Tjng mÙt m-t nh±m ôn lị công əc hiçu thĒo cça bÔ-tát này, m-t khác phát huy và tu t-p mĒnh ẏt tâm (Ếa = tâm Ếa). Khi táng kinh này, con cháu cça ng°Yi quá vãng °ác dĒp híc hĩi vÁ hiçu hịnh và còn có cị hÙi Ấ trau dÕi tâm táng cho thuŞn thắc. Đĩc kinh Vu-lan Ấ híc hĩi tẏm g°ing báo hiçu -c biÇt cça ngài Mác-kĩÁn-liên. Nói chung, các bài kinh trên không chẾ có tác dāng tÑt cho ng°Yi quá cÑ mà hịnh hĩt làm nh±m giáo dāc cho thân quyçn cça ng°Yi chĩt vÁ các ph°ing pháp tu t-p và làm ph°Úc. Theo jō Ph-t, không ai có thÁ siêu Û cho ai. Không ai có thÁ giĒi thoát cho ai. Sñ cŞu nguyÇn chẾ mang tính cách biẤu t°āng, thÁ hiÇn tẏm lòng th°ing kính và biçt ân Ñi vÙi ng°Yi quá cÑ, và ß ph°ing diÇn khác nh±m nh̄c cho ng°Yi quá cÑ biçt vÁ quy lu-t sanh tí mà không còn quyçn luyçn thĩ gian, dÁ dāng ra i hay tái sanh. Do ó, Ấ tránh hiẤu lŞm, thu-t ngĩ "kinh cŞu siêu" nên Õi thành "kinh siêu Û" hay "kinh siêu thoát."

Nói tóm lị, Ấ °ác séc khĩe

và an lịc, theo jō Ph-t, chúng ta phĒi tu t-p công əc, làm viÇc lành, sÑng tĩçt chĩ, ngç nghẾ n uÑng thích hāp, an trả vào hiÇn tị, lẏy chánh niÇm và sñ tẾnh théc làm ph°ing chān cça cuÙc sÑng. Đ°ác nh° v-y thì sñ an lịc s½ hiÇn diÇn nh° ng°Yi bĩn. Ông hành cça ta trong cuÙc Ýi. T°ing tĩ, Ấ °ác siêu thoát, mxi ng°Yi phĒi tĩ trang bĒ cho mình các hành trang jō əc khi còn khĩe mịnh, Ấ khi cịn vô th°Yng çn, nh̄m m̄t xuôi tay, nghiÇp thiÇn cça chúng ta s½ d«n d̄t chúng ta tái sanh vÁ cĒnh giÙi tÑt hay vãng sanh vÁ cĒnh giÙi cça ch° Ph-t. B āy, không hÁ có yçu tÑt tha lĩc. Tẏt cĒ tùy thuÙc vào Ýi sÑng jō əc, trí tuÇ và thái Û sáng suÑt cça chúng ta.

IV. CŞu nguyÇn và kçt quĒ

Trong jō Ph-t, cŞu nguyÇn hay

°Úc muÑn dù là jō əc và cao th°āng cing có giá trĒ rẏt giÙi hịnh, ß phịm vi cça ý chí, ché ch°a thÁ hiÇn cả thÁ ß hành Ùng. Đjō Ph-t do ó Á cao chç thuyçt hành vi jō əc có chç ý (cetana) nh° là nÁn tĒng cça các thành công và tojị nguyÇn trong cuÙc sÑng. Nói cách khác, cŞu nguyÇn hay °Úc muÑn dù tÑt 1p çn āu nçu không có hành Ùng hay éng dāng cả thÁ cing trß nên vô ích. Híc thuyçt hành vi jō əc cça Ph-t giáo trên cị sß này ā óng vai trò quan trĩng trong Ýi sÑng jō əc cça con ng°Yi. Đjō Ph-t không dịy ta sÑng vÙi nhĩng °Úc muÑn hay cŞu nguyÇn suông, trái lị dịy ta các ph°ing pháp cả thÁ Ấ biçn niÁm mị °Úc chān chánh và cao 1p trß thành hiÇn thĩc.

Trên tinh thŞn hành Ùng là

quan trĩng, °Úc muÑn là phả thuÙc, jō Ph-t ā dịy chúng ta sÑng vÙi mùt thái Û tĩ tin vào các hành thiÇn và jō əc cça bĒn thân trong viÇc mang lị hịnh phúc và sñ tojị nguyÇn trong Ýi. MÙt khi hiẤu °ác jō lý nhân quĒ cça Ph-t, ngh)a là hiẤu r±ng không có ai cŞm cân cuÙc sÑng th°βng phĩt, ngoài chính hành vi thiÇn ác cça chúng ta, ng°Yi Ph-t tí không phĒi mẏt thÝi giY Ấ cŞu nguyÇn hay °Úc muÑn này nĩ. Nçu thŞn linh không thÁ giúp °ác hí trong các hành vi bẏt thiÇn nçu có cça hí, thì thĩ hĩi làm sao hí có thÁ céu giúp °ác chúng ta. ThŞn linh và th°āng ç nçu có cing không sÑng ngoài quy lu-t nhân quĒ t°ing duyên. Do ó, ng°Yi Ph-t tí không dịy gi phĒi trōng chY vào mùt quyÁn n ng bẏt th-t cça th°āng ç, chũa trÝi, m¹ sanh m¹ Û, əc ông, əc bà v.v. Ng°Yi Ph-t tí ý théc sâu s̄c r±ng, mùt khi ā tịo nghiÇp ác, dù có van xin, chúng ta cing phĒi là ng°Yi g-t hái kçt quĒ au khÕ cça nó. Không ai có thÁ ánh Õ quy lu-t muôn Ýi này. Sau āy là mùt ojịn kinh cho thẏy rõ iẤu ó:

"Nçu ai làm 10 nghiÇp

ác, rÕi mùt quŞn chúng ông Ēo çn cŞu khÕn van xin, thành kính mong r±ng ng°Yi ẏy s½ °ác sanh thiÇn thú. Sñ cŞu khÕn nh° v-y là vô ích. Làm 10 nghiÇp ác phĒi rjị vào ía xé. Sñ thÁ nh° có mùt ng°Yi qu ng tĒng á vào hÓ n°Úc, rÕi nhiẤu ng°Yi çn cŞu khÕn van xin cho tĒng á ẏy °ác nÕi lên. Sñ cŞu khÕn nh° v-y là

vô ích. Vì t£ng á, vÙi séc n-ng cça nó, không thÁ nÕi lên, không thÁ trôi vào bÝ nh° Ýi c§u kh©n. Cing v-y, tjo 10 nghiÇp ác thì ph£i rji vào la xé "(T°ing ñng IV, 313).

▷ ây Ýi cça Ph-t nh±m xác

quyçt r±ng hành vi ác và b¥t thiÇn là nguyên nhân gây ra các h-u qu£ khÕ au, mà ng°Ýi ã tjo ra nó ph£i gánh ch£u trong Ýi cça mình, dù hiÇn tji hay vÁ sau. Séc gia trì và c§u nguyÇn trong tr°Ýng hãp này không có giá tr£ jø éc nào c£. B£i l½, nçu c§u nguyÇn có kçt qu£ thì ch̄c ch̄c r±ng những ng°Ýi triÇu phú, t± phú trên thç gian này ph£i là những ng°Ýi siêu sanh tr°Úc nh¥t, °ác hçt tÙi tr°Úc nh¥t, do tiÁn r£ng biÁn bçc cça hç tung ra trong các buÕi c§u nguyÇn tôn giáo.

Theo éc Ph-t, nhân qu£ là ng°Ýi

th©m phán tuyên án au khÕ cho ng°Ýi ã tjo ra nghiÇp x¥u ác và ban th°£ng hçnh phúc cho ng°Ýi hiÁn l°ing. V£ th©m phán này không thÁ b£ các hình théc hNi IÙ thç gian tác ùng, Á c£i en thành tr̄ng, Á tr̄ng án, nh° trong các tr°Ýng hãp cça pháp lu-t Ýi. V£ th©m phán cça nhân qu£ r¥t công minh, chính xác và không l§m l«n trong khi phán quyçt nghiÇp báo cça các hành vi thiÇn ác.

VÁ ph°ing diÇn c§u nguyÇn hay

°Úc muÑn thiÇn, éc Ph-t cing kh³ng Ęnh r±ng c§u nguyÇn vÁ iÁu thiÇn mà không nç lĩc thĩc hiÇn thiÇn cing trĩ nên vô ích và không có kçt qu£ nào c£. Trong các buÕi c§u nguyÇn cao 1p, th°Ýng ng°Ýi ta mong mõi cho mình nào là có séc khĩe, sÑng thĩ, có danh thĩm tiçng tÑt, có °ác s̄c 1p, có hçnh phúc v.v. Đéc Ph-t kh³ng Ęnh r±ng những théc này không thÁ do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn suõng mà có °ác:

"Này các v£, có n m

iÁu sau ây không thÁ do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn mà có °ác: (1) tuÕi thĩ (àyu), (2) s̄c 1p (va.n.na), (3) hçnh phúc (sukha), (4) danh tiçng (yasa) và (5) sanh cõi trÝi (sagga)." [T ng Chi, A"nguttara Nikàya, III. 47]

Ngh)a là, theo éc Ph-t, muÑn

có séc khĩe chúng ta ph£i sÑng tiçt ù, thiÁn Ęnh, không sa ñm s̄c dác, không r°âu chè, hút sách, siêng thÁ thao, và ngç nghẾ thích hãp. MuÑn có s̄c 1p ta ph£i biçt giĩ gin séc khĩe, n uÑng kiêng cí, nghẾ ngji hãp lý, làm viÇc iÁu ù v.v. MuÑn có Ýi sÑng hçnh phúc ta ph£i làm thiÇn, bĩ ác, tuân thç pháp lu-t, sÑng vì lã ích cça mình và ng°Ýi khác. MuÑn có danh tiçng ta ph£i siêng n ng hçc t-p, làm viÇc ch m chẾ, sÑng có l°ing tâm, jø éc, c°ing trĩc, liêm s), công b±ng, thanh cao, rÙng l°ãng giúp á ng°Ýi khác và làm nhiÁu viÇc tÑt. MuÑn sanh cõi trÝi thì ph£i tu nhân tích éc, phát triÁn 10 hçnh lành, tu thiÁn Ęnh, bÑ thĩ cúng d°Ýng và làm nhiÁu viÇc tẽ thiÇn. Nói chung, t¥t c£ những théc ó không thÁ do c§u nguyÇn hay °Úc muÑn mà có °ác. ▷ ây, chúng ta th¥y chç ngh)a hành ùng jø éc là ph°ing chãm cça mùt Ýi sÑng hçnh phúc và an lçc theo Ph-t giáo.

Kinh iÁn Ph-t giáo cing xác Ęnh

r±ng mùt Ýi sÑng an lçc, hçnh phúc và gi£i thoát không ph£i là hÇ qu£ cça những °Úc muÑn cao 1p mà là kçt qu£ cça quá trình nç lĩc trau dÕi jø éc, thiÁn Ęnh và trí tuÇ:

"MÙt ng°Ýi không chú

tâm trong sĩ tu t-p, d«u có kh£i lên °Úc muÑn °ác gi£i thoát khỏi các l-u ho-c, không còn ch¥p thç, °Úc muÑn ¥y nh¥t Ęnh không °ác toji nguyÇn" (T ng Chi III A, 123. T°ing ñng III, 184).

Nói cách khác các °Úc muÑn hay

c§u nguyÇn cao 1p trái vÙi nguyên lý nhân qu£ báo ếng chÉ là mÙt sĩ mĩi mòn chÝ
 ãi, vô ích và không c§n thiét, và òi khi còn mang lị sĩ chán ch°Ýng và th¶t
 vÍng:

V̄t sĩa nị "sēng"
 con bò cái

Tìm d§u nị thùng cát có n°Ùc

D§u °Ùc nguyÇn cing không thành tñu-- (Kinh Trung BÙ I, 103).

Sĩ giác ngÙ, gi£i thoát hay chéng
 ĩc trong Ph-t giáo là k£t qu£ c¶a quá trình dày công tu t-p, ch-t Nĩt phiÁn
 não, l-u ho-c. Sĩ t-n diÇt phiÁn não là cÙi nguÓn c¶a Niét-bàn, c¶a ịo qu£ Vô
 th°āng BÓ Á. Nh°ng ó không ph£i là hÇ qu£ c¶a c§u nguyÇn hay cêu rxi:

"Muñn chéng °āc Vô
 th°āng BÓ Á mà không ojn trē Sát Đìo Dām VÍng, ch³ng khác nào nh° n¶u cát muñn
 thành cịm, dù tr£i qua ngàn éc ki£p cing không thÁ nào thành tñu °āc"
 (L ng Nghiêm, VI, 234-242).

Trong quá trình h°Űng ịn gi£i
 thoát c¶a mĩi hành gi£, Đéc Ph-t ã tuyên bñ là Ngài chÉ óng vai trò c¶a Đìo
 S° d«n °Ýng, không thÁ ban bñ cho chúng ta k£t qu£ gi£i thoát. Do ó, Á ịt
 chân lý gi£i thoát, chúng ta ph£i là hành gi£ tu t-p, nh° bài kÇ d°Űi ãy, Đéc
 Ph-t ã khuyên:

"Hãy tñ siēng
 trau dÓi,

Nh° Lai chÉ thuyét dịy.

Tñ hành trì thiÁn Ēnh,

Tñ gi£i thoát ác nghiÇp" (Kinh Pháp Cú, kÇ 276)

Sĩ tu t-p trên cị sß nx lĩc c¶a
 tñ thân còn °āc Đéc Ph-t sánh ví vÙi Ñc £o vĩng chĳc, chính trên cị sß này
 hoa tĒnh théc s½ nĩ rÙ, phiÁn não nghiÇp ch°Űng bĒ tiêu trē:

"Hãy tñ làm
 hòn £o,

Tinh c§n g¶p sáng suñt,

Trē c¶u uị: thanh tĒnh.

Địn thánh Ēa ch° Ph-t" (Kinh Pháp Cú, kÇ 236).

Và Đéc Ph-t cing l°u ý chúng
 ta, không ph£i tē Ngài, không ph£i tē ân sçng cêu chuÙc c¶a Thiên Chúa, không
 ph£i do mÙt ai, mà chính do sĩ tñ tu t-p c¶a chúng ta d«n chúng ta ịn sĩ giác
 ngÙ. Có nh° v-y, sĩ giác ngÙ ¶y mŰi vĩng chĳc:

"Ch³ng ph£i
 n°ịng ng°Ýi khác,

Mà یت °ác Niét-bàn,

Do tñ iÁu, tñ n°ing,

Mà ích ین kiên cÑ " (Kinh Pháp Cú, kÇ 323).

Do ó, ng°Ýi Ph-t tí khi n̄m vñg
nguyên lý nhân qu£ nghiÇp báo là cán cân th°ßng phít chính xác, công b±ng, nên
không hoài công nhíc séc mong ãi, vñg c§u. Trái lị, khi làm xong bñt kó viÇc
thiÇn nào, hí trß nên th£n nhiên, ung dung, không chÝ ãi kít qu£, vì hí biét
ch̄c ch̄n r±ng kít qu£ tÑt s½ ین, không chóng thì chày. Hai câu thi vô danh
sau ãy cho thýy mÙt niÁm tin chân chánh ó:

Khai trì bñt ãi
nguyÇt

Trì thành tñt tñ lai

Tìm dỄch là:

Đào ao ch³ng ãi
tr ng sao

Khi ao có n°Úc tr ng sao hiÇn vá!

Nói tóm lị, c§u nguyÇn có giá
trỄ rñt giÙi hìn trong Ýi sÑng ịo éc cça ng°Ýi Ph-t tí. Ng°Ýi Ph-t tí theo
úng tinh th§n Ph-t giáo là ng°Ýi theo chç ngh)à hành ùng thiÇn, ché không ph£i
là ng°Ýi chỄ biét °Úc vñg thiÇn. Chính hành ùng thiÇn quyét Ēnh Ýi sÑng ịo
éc ché không ph£i nhñng c§u nguyÇn hay °Úc nguyÇn chân thành.

V. C§u nguyÇn, phát
nguyÇn và hÓi h°Úng

Trong Ph-t giáo Địi thëa còn
có hai khái niÇm liên hÇ ین c§u nguyÇn là "phát nguyÇn" và "hÓi
h°Úng" hay "hÓi h°Úng công éc." Hai khái niÇm này chéa t£i ý
ngh)à ịo éc rñt cao và ã trß thành nçp sÑng cça các Ph-t tí theo truyán thÑng
B̄c tông hay Địi thëa.

Trong nhiÁu tr°Ýng hãp nh°
chúng ta chéng kiçn trong cuÚc sÑng, c§u nguyÇn th°Ýng ph£n ánh thái ù tâm lý
mong c§u hay mong ãi nhñng lãi ích hay hìn phúc cho b£n thân mình, gia ình
mình, ãt n°Úc mình. Dù là các °Úc muñn hay mong mĩi thiÇn, nó cing th°Ýng xoay
quanh cái ta, vì cái ta, dù nhĩ hay lÚn. Nó có thÁ mang dáng dñp cça vỄ k÷,
trong sñ sâu kín nhñt cça tâm hOn. Ng°Ýi ta th°Ýng c§u nguyÇn cho ng°Ýi thân
mình, ché ít ai ngh) ین viÇc c§u nguyÇn nhñng iÁu tÑt lành cho k» thù mình,
cho nhñng ng°Ýi hãm hị mình. Thái ù tâm lý này giÙi hìn vào ng°Ýi thân, ng°Ýi
làm tÑt cho mình, ng°Ýi có ân ích vÙi mình ã trß thành thói quen và t-p khí cça
chúng sanh nhiÁu Ýi.

Các b-c bÓ-tát cça Ph-t giáo
thì khác h³n. Các ngài không còn thái ù nh-n théc l-p c°Úc trên thân sị. Đñi vÙi
các ngài, tñt c£ chúng sanh là thân b±ng quyçn thuÚc tē nhiÁu Ýi kiçp trong
quá khé. Chúng ta ã tēng là cha m¹, anh em, bìn bè, thân thuÚc, vã chÓng cça

n nhau trong chuỖi dài vô thỵ cạ sanh tí. Tình th»ing thân quy»n và Óng loj không thÁ ng n c£n ỏác các ngài. Lòng tề bi cạ các ngài ỏa siêu v»at ranh giỖi cạ bÉ thí, ta ng»Yi, thân sị, thù bìn, mà còn trÉi rỦng »n các loài Ủng v-t và cây cỉ, côn trùng. MÙt tình th»ing vô bÝ b»n nh» v-y ỏa thức giác các ngài không sỦm chéng ỏc j»o qu£ vô th»ang bÓ- Á Á céu Ủ chúng sanh ang au khỖ trong ba cỖi.

Đj»o lý bÓ-tát ỏa đj»y ng»Yi Ph-t

tí mß rỦng tình th»ing và trí tuÇ »n vỦi míi ng»Yi và míi loài. MÙt khi đ»n thân trên con ỏYng bÓ-tát, ng»Yi Ph-t tí tr»Úc nh»t phÉi biçt "phát tâm." Sñ phát tâm bao gỖm 2 b»Úc: tr»Úc nh»t là phát tâm giác ngỦ nh» Ph-t và bÓ-tát (phát bÓ- Á tâm) sau ó là phát tâm Ủ chúng sanh. Phát tâm Ủ chúng sanh chính là "phát nguyÇn" cạ ng»Yi híc theo h»nh bÓ-tát. Phát tâm giác ngỦ là mÙt quá trình tñ tu, tñ Ủ. Phát tâm Ủ chúng sanh và quá trình lỏi tha, và céu Ủ tha nhân. H»nh bÓ-tát bao trùm tñ Ủ và Ủ tha, chéa ñng Şy ç nhân h»nh và qu£ chéng.

Ngoài ra, ng»Yi Ph-t tí còn phÉi

biçt hỖi h»Ủng công éc tu t-p cạ mình »n vỦi t»t c£ chúng sanh trong ba cỖi sáu ỏYng. N»u phát tâm giác ngỦ và phát nguyÇn Ủ sanh là nh»ng t»m lòng vì j»o cao c£, vì th»ing xót chúng sanh thì hỖi h»Ủng công éc là mÙt thÁ hiÇn cả thÁ cạ t»m lòng giác ngỦ và bao la ó. Ngh)a là, ng»Yi Ph-t tí tu t-p không phÉi vì cho mình mà cho ng»Yi, thành qu£ giác ngỦ và công éc thu hojch ỏác không phÉi Á dành riêng cho mình, mà còn san s» Áu cho chúng sanh. Chia s» công éc nh» v-y chính là làm cho tâm mình giác ngỦ, làm cho tình th»ing trß nên siêu v»at biên giỖi, thÝ gian và không gian.

Nói mÙt cách khác, ng»Yi Ph-t

tí hiÁu rõ j»o lý cạ éc Ph-t s½ không còn cşu nguyÇn mang tính ch»t "thu h'p" lỏi j»c cho b£n thân mình, gia ñnh mình, quNc gia mình, mà h»n hçt, phÉi biçt phát nguyÇn Á "mß rỦng" t»m lòng ra, h»Ủng »n lỏi ích cạ ng»Yi khác và t»t c£ chúng sanh; Á có nh»ng hojt Ủng cả thÁ, giác ngỦ mình và ng»Yi. Tình c£m vÉ k÷ và mang tính giỖi h»n cạ "cşu nguyÇn" ỏa ỏác tình th»ing cạ "phát nguyÇn" thay thç. Phát nguyÇn giác ngỦ Á tñ Ủ. Phát nguyÇn hỖi h»Ủng công éc cho tha nhân và chúng sanh là Ủ tha. Đây là hai -c tính thay thç hoàn toàn nh»ng cşu nguyÇn và ỏÚc muNn có tính cách h»n cuÚc.

Không có gì cao 1p cho b»ng

khi ng»Yi Ph-t tí làm b»t kó viÇc thiÇn gì không phÉi chÉ cho mình, vì mình, mà còn cho ng»Yi khác, vì ng»Yi khác và nói rỦng ra là t»t c£ chúng sanh. Sñ nghiÇp cing nh» mỏc tiêu lỦn nh»t cạ ng»Yi Ph-t tí là h»Ủng »n sñ giác ngỦ chính mình và chúng sanh. Sñ phát nguyÇn và hỖi h»Ủng công éc cạ ng»Yi Ph-t tí cing không ra ngoài mỏc tiêu giác ngỦ trñ v'ñ, ngh)a là cùng nhau tu hành và thành Ph-t:

NguyÇn em công éc
này

H»Ủng vÁ kh'p t»t c£

ĐÇ tí và chúng sanh

ĐÁu trñ thành Ph-t j»o.

VI. Kçt lu-n

Nh» v-y, j»o éc cạ ng»Yi Ph-t

tí không chi n»m ß nh»ng hành vi j»o éc cho b£n thân, mà co n cho xã hỖi loài

ng°Ýi và các loài ùng v-t. Mặc tiêu ịo éc rÙng rãi nh° v-y rõ ràng không thÃ phát sanh tẽ °Úc muNn ịn thu§n, mà ph£i phát xuýt tẽ tẽ nh-n théc giác ngÙ cả thÃ, hành ùng lãi tha cả thÃ, Ấ týt c£ chúng ta và chúng sanh cùng tẽng b°Úc h°Ủng ịn và thành tñu con °Ýng và ịo qu£ giác ngÙ, v°ất thoát v)nh viAn au khÕ.

Đây chính là iẤm khác biỢt

c n b£n nhýt và quan trính nhýt, giĩa ịo Ph-t và các tôn giáo khác, không nhĩng vÁ ý ngh)a c§u nguyÇn mà còn ß tính chýt vỄ tha, vô ngã bao la trong hành vi ịo éc và thiÇn ích cça ng°Ýi Ph-t tí trên con °Ýng tu t-p hịnh bÕ-tát: phát tâm giác ngÙ, phát nguyÇn ù sanh, tu t-p công éc và hÕi h°Ủng công éc ó ịn muôn loài, cNt chẾ Ấ giác ngÙ cho mình, ng°Ýi và týt c£ chúng sanh./.